

a jogi védelem nem elegendő az értékmegőrzéshez, annak betartatási módját is ki kell dolgozni. Legfontosabb az aktív természetvédelem. Meg kell mutatni az embereknek a káros tendenciák következményeit. Tudatosítani kell az értékeket és nem csupán tiltani, hanem lehetőséget teremteni a megfelelő használatra. A Szent Anna-tó környezetéből ki kell tiltani a gépkocsikat. Ehhez WC, valamint őrzött parkoló szükséges, ahonnan mikrobusszal, vagy lovaskocsival lehetne az ezt igénylő vendégeket a tóhoz szállítani. Fördésre, kemping létesítésére a környéken más, jóval alkalmasabb helyek is találhatóak. A tó környékének állapotvizsgálatát rendszeresen el kell végezni.

A turizmus és a fürdőélet ma romokban hever. Vannak kezdeményezések, de sajnos egymástól elszigetelten. A magántulajdonon belüli fejlesztés nem elég. Az infrastruktúra kialakításhoz összehangolt fejlesztésre van szükség.

A fürdőhelyek felújítása drága és lassú folyamat. Célunk annak szorgalmazása, hogy az itteni tájra jellemző, hagyományokra épülő és korszerű gyógyfürdő-kultúra jöhessen létre.

A fejlesztési stratégia több évtizedre való feladatoka jelöl meg. A kétkedőknek csak az lehet a válaszuk, hogy kesergés helyett el kell indítani egy folyamatot, amelyhez mindenki a maga módján, a maga erejével, tudásával kapcsolódni tud, amelynek során felébred az érdeklődés, a felelősség. Ha egyedüli megoldásként a külső tőkére várunk, hiányában átéljük tehetetlenségünket, akkor szem előtt tévesztjük belső erőforrásainkat: a tájjal, természettel való együttélés és együttműködés hagyományát, a minket körülvevő építészeti, kultúrtörténeti értékeket. Az itt élő embereknek minden esélyük megvan arra, hogy egymásra és e vidékre alapozva felépítsék jövőjüket.

Tusnády Zsolt

Gondolatok a Csomád–Bálványos régió fejlesztése kapcsán

A munkába közel egy éve kapcsolódtunk be, feladatunk az „építészeti fejezet” elkészítése volt.

A fejlesztési stratégia kidolgozását feltáró munkának kellett megelőznie. A térség megismerése többregeű volt.

Megvizsgáltuk a települések kialakult szerkezetét, a telekhasználatot, az épülettípusokat és formákat, valamint az anyaghasználatot. A jelenlegi állapot feltérképezése során az értékesnek nevezhető épületek és objektumok mellett rögzítettük a meglévő negatív jelenségeket és folyamatokat is.

A mai állapotok megértéséhez az egzakt feltérképezésen kívül meg kellett ismernünk a települések történetét, fejlődését is. A vizsgált falvakról elmondható, hogy e téren a lehető legnagyobb változatosságot képviselik. A régió területe a székely székekhez tartozott, Csíkszékhez, Sepsiszekhez és Kézdiszékhez, de ezen belül szigetként jelent meg a királyi vármegyarendszerhez tartozó Fehér megye egy darabja is. A szabad székelyek lakta ősi település mellett található itt általuk létrehozott új település, zömében jobbágyságok lakta település, valamint munkások betelepítésével létrehozott falu. A változatosságot fokozza a két fürdő is, melyek közül az egyik önálló közigazgatású fürdővárossá fejlődött, a másik önálló részekből álló fürdőtelep maradt. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a székelyek lakta településeken az eljobbágyosodás folyamata és mértéke is különböző volt.

A falvak különbözősége a mai napig megmaradt, más-más a karakterük, a településszerkezetük és az épületállomány összetétele és minősége.

A települések viszonylag szerencsésen megúszták a hetvenes-nyolcvanas évek átforgató programját, a cél ez időben inkább a kis falvak elsoványodása volt. Így a régi faluszerkezet és

az épületállomány nagy része ma is létezik. A falvak fejlődése a harmincas évektől tekinthető folyamatosnak, a meglévő épületek és anyaghasználat is nagyrészt ezt az állapotot tükrözi. A szocializmus egy-két blokképületet hagyott hátra, de az elsoványosított taktikának köszönhetően van, ahol még ez is elmaradt. Magánépítkezésre a falvakban ez időben egyáltalán nem volt lehetőség, a meglévő épületek felújítása is tilalom alá esett. A térségen belül a legdurvább, régi szerkezetét, értékeit részben megsemmisítő beavatkozást Tusnádfürdőnek kellett elszenvednie.

A 89-es változások után kezdődhetett csak meg a falvak továbbépülése. Az újonnan épülő házak nagy része környezetidegen elemként jelenik meg, tömegformálásuk, anyaghasználatuk, stb. erősen elüt környezetüktől. Ez azonban egyáltalán nem tekinthető helyi jelenségnek.

A vizsgálat során áttekintettük a településekre készített rendezési terveket, az érvényben levő, az építést szabályozó és a műemlékvédelemre vonatkozó törvényeket és rendeleteket. A meglévő rendezési tervekről elmondható, hogy érdemleges információt szinte semmit sem tartalmaznak. A meglévő törvények, rendeletek nem tekinthetők túl szigorúaknak, érdemileg csak az építkező anyagi képességei szabnak határt az új épületnek. Általános jelenségnek tekinthető továbbá, hogy az építkezők többsége a saját feje és elképzelése után megy, sok a spontán építkezés, ahol az engedélyezéshez szükséges „rajtot” utólag csináltatják meg, vagyis a meglévő törvényi előírások betartatása is nehézségekbe ütközik. Másik súlyos probléma, hogy az újonnan parcellázott területeknél a vonatkozó törvény a telekterületet maximálja, így ennek következtében főleg az új üdülőterületek túlépítettek.

Az értékek pusztulása és pusztítása napjainkban szemmel látható és követhető folyamat. A lakosság számára ma más az érték, mint ez előtt 50 évvel volt. Az értékértékelés mögött sokszor divatjelenségeket találunk. Általános jelenség, hogy ami régi, nem számít értéknek, függetlenül attól, hogy még teljesen jól használható. Ennek köszönhető régi, de hibátlan kapuk, kerítések elbontása és kicserélése hitványabb anyagúra. A munka legnehezebb része talán ez: tudatosítani a térségben, hogy az értékek elpusztításával az egész közösség lesz szegényebb, mert a faluképben meglévő vonzerőt pusztítják el. Ezt az értéktudatosítást azonnal el kell kezdeni.

Ehhez kapcsolódik az építési anyagok és építési módok kérdése is. A térségre jellemző anyagok beszerzése nehézségekbe ütközik, ezeket az anyagokat távoli gyárak környezetidegen termékei szorítják ki. A hagyományos építési módok esetén ma már egyre nehezebb hozzáértő, finom részletek megoldására is képes mesterembert találni. Ezért megfelelő stratégiát kell kidolgozni a hiányzó mesterek képzésére, valamint a régióra jellemző hagyományos építőanyagokat előállítók feltérképezésére.

Az érvényben levő műemlékjegyzék nagyon szűkös, falvaként egy-két épület található csak rajta. Ismerve azonban a műemlékvédelem romániai lehetőségeit és anyagi forrásait, a térségen belül az értékek helyi védelmét és fenntartási rendszerét javasoljuk kidolgozni. Ma tiltással nem lehet megakadályozni az értékek pusztítását, de több példa is bizonyítja, hogy megfelelő támogatási és érdeklődési rendszer kiépítése hatékonyan tud működni.

Javaslatunkban szerepel a főépítész-rendszer megvalósítása is. Általános probléma, hogy a települések tanácsain nincsenek szakemberek, a faluhoz tartozó építési ügyekben a polgármesternek és a jegyzőnek kell döntenie minden segítség nélkül.

Fontos probléma a meglévő és még megépítendő infrastruktúra faluképet és épületeket romboló hatása. Az elektromos hálózat már mindenütt jelen van, a gáz még csak részben. Törekedni kell arra, hogy az eddig elkövetett durva megoldásokat visszاسzorítsák.